

ВІСНИК ПРОФОСВІТИ

Видається з 1992 року,
як зареєстроване видання – з січня 1994

Вересень 2022 року
Виходить 2 рази на місяць

Спецвипуск № 14

Орган Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області

14 вересня 2022 року

ВІТАЄМО з Міжнародним Днем соціального педагога!

Розпочався новий навчальний рік, який відрізняється від попередніх тим, що всі ми зараз перебуваємо у складних умовах війни. Але, незважаючи ні на що, ми намагаємося сумлінно робити свою справу.

Проблемні діти і підлітки завжди викликали з боку освітньої системи ЗП(ПТ)О підвищену увагу й особливі підходи. Нерідко ця увага виявлялась своєчасною і дозволяла домагатися позитивних результатів. Зняти з учня клеймо «важкого підлітка» – це надзвичайно важка праця, що вимагає від педагога глибокого розуміння, любові і нескінченної турботи про внутрішній світ учня.

Значення, яке несуть для суспільства соціальні педагоги, неможливо виміряти ніякими показниками. Багато успішних людей, яких раніше вважали «важкими підлітками», а нині вони займають у суспільстві гідні місця, нерідко згадують своїх наставників теплими словами, відчувуючи до них почуття глибокої поваги.

Зараз професія соціального педагога затребувана і виділена в окрему категорію системи освіти. Соціальний педагог є майже у 50% ЗП(ПТ)О Харківській області. Їхня робота часто нагадує роботу психолога, але це відбувається тому, що вони тісно співпрацюють з практичними психологами ЗП(ПТ)О, адже робота з «важкими підлітками» вимагає особливого витонченого підходу.

У Міжнародний день соціального педагога педагогічний колектив НМЦ ПТО у Харківській області приєднується до привітань на адресу цих висококваліфікованих фахівців і бажає Вам успіхів і любові, перемог і радості в життєво необхідній всім нам праці!

Зі святом всіх соціальних педагогів!

ЧИТАЙТЕ У НОМЕРІ

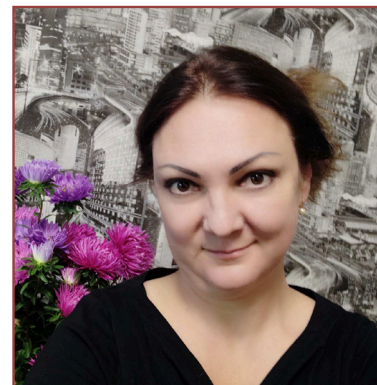
- ЯК ОРГАНІЗУВАТИ РОБОТУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗП(ПТ)О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- ПРО КОЛЕКТИВНУ ТРАВМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ
- РОБОТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ДПТНЗ «РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ РЕСТОРАННО-ГОТЕЛЬНОГО,

КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА, ТОРГІВЛІ ТА ДИЗАЙНУ» В УМОВАХ ВІЙНИ

- ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА НА ДОПОМОГУ ОСВІТЯНАМ
- СПІЛЬНИЙ ПЕРЕГЛЯД ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ ПРО НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ СПРИЯТЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ
- ПСИХОЛОГІЧНА МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ЗП(ПТ)О ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Як організувати роботу соціально-психологічної служби ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану

Аліна ГЕРАСИМЕНКО,
методист НМЦ ПТО у
Харківській області

У результаті військової інтервенції російської федерації до України стало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їхніх батьків, що впливатиме на освітній процес у новому навчальному році.

Одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

На початку 2022/2023 н.р. організацію соціально-психологічної служби ЗП(ПТ)О у Харківській області здійснює 18 практичних психологів, що складає 69%, і 16 соціальних педагогів – це 61%.

**Кількісний склад
соціально-психологічної служби
ЗП(ПТ)О у Харківській області**

За результатами аналізу загальної кількості працівників соціально-психологічної служби ми бачимо, що у 7 ЗП(ПТ)О немає практичного психолога, а у 10 закладах освіти – соціального педагога, тому першу психологічну допомогу та емоційну підтримку на різних рівнях у закладі освіти можуть проводити всі педагогічні працівники (викладачі, майстри виробничого навчання, класні керівники, медична сестра тощо). Також до цього процесу залучаються батьки або опікуни учнів та засоби масової інформації.

Аналіз кваліфікаційного рівня свідчить про те, що актуальним є питання підвищення компетентності педагогічних працівників. Особливо важливим зараз є надання першої психологічної допомоги та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги.

Незважаючи на масштабність і складність проблеми, система освіти

має значні можливості для допомоги учасникам освітнього процесу. Її професійний та організаційний ресурс, сфера соціального впливу дають змогу здійснювати комплексний і системний підхід до всіх учасників освітнього процесу.

Хоча допомога надається іншим, пережити в кризовій ситуації може негативно вплинути і на того, хто надає цю допомогу. Відповідальне ставлення до надання допомоги також означає турботу і про власне здоров'я та благополуччя. Потрібно перш за все, берегти себе, щоб краще піклуватися про інших. Якщо працює команда, важливо знати й цікавитися самопочуттям усіх членів команди, впевнитися, що той, хто надає допомогу, фізично та емоційно взмозі допомогти іншим.

За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка спрямована на забезпечення своєчасного і систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їхньої поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприяння створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти, соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

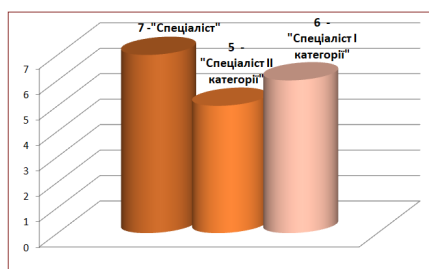
Водночас важливим є питання підвищення професійної компетентності практичних психологів та соціальних педагогів у напрямі оволодіння сучасними технологіями психологічної допомоги. Звертаємо вашу увагу на навчально-методичні матеріали щодо роботи в умовах війни, які розміщено на веб-сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за посиланням: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialnopedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/>

Основний зміст просвітницької роботи фахівців психологічної служби ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану повинен бути таким:

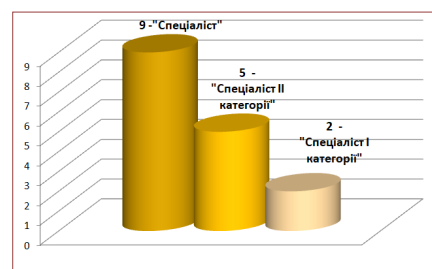
- інформування з проблем торгівлі людьми; з питань запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні;
- формування у здобувачів освіти національних та європейських цінностей;
- ознайомлення педагогів з технологіями надання першої психологічної допомоги учасникам освітнього процесу;
- інформування про вплив та наслідки вживання наркотичних,

**Освітній кваліфікаційний рівень соціально-психологічної служби
ЗП(ПТ)О Харківській області**

Практичні психологи

Соціальні педагоги

психоактивних речовин, алкоголю та тютюнопаління;

- ознайомлення учасників освітнього процесу із загрозами, які може нести інтернет (шахрайство, спам, кібербулінг тощо);
- популяризація ненасильницької моделі поведінки;
- формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, єдності слова і діла в особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави;

Війна посилила проблему торгівлі людьми. Жінки та діти, які змушені покинути Україну через військову агресію Росії та прямують до сусідніх країн, стикаються з ризиками торгівлі людьми. Водночас ті, хто залишаються всередині країни, також можуть постраждати від внутрішньої торгівлі людьми. Зменшення або повна втрата робочих місць, доходу внаслідок війни, масовий виїзд та розгубленість, роз'єднання сімей, поява дітей, які переміщуються без супроводу дорослих або зазнали роз'єднання з родичами, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення призводять до зростання ризиків. Також почастишали випадки зникнення людей, обману та шантажування, примусового вивезення, відбирання документів.

Злочинний світ пристосовується до змін реальності, полюючи на нові жертви, торговці людьми користуються вразливістю тих, хто змушений покинути Україну.

Для забезпечення організаційних аспектів діяльності психологічної служби у системі освіти пропонуємо керуватися практичним психологам та соціальним педагогам ЗП(ПТ)О такими нормативними документами:

- лист МОНУ від 25.03.2022 № 1/3663-22 «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії»;
- лист МОНУ від 30.05.2022 № 1/5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні»;
- лист МОНУ від 12.04.2022 № 1/4068-22 «Щодо недопущення участі неповнолітніх у наданні інформації ворогу про військові позиції Збройних сил України»;
- лист МОНУ від 10.06.2022 № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в

закладах освіти України»;

- лист МОНУ від 27.06.2022 № 1/7035-22 «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/2023 навчальному році».

Важливу роль відіграє зараз просвіта: необхідно забезпечити надання психологічної допомоги учням та іншим учасникам освітнього процесу в кризових ситуаціях та дітям, що пережили психотравмуючі події, а саме:

- інформувати учасників освітнього процесу щодо можливості отримання психологічних послуг у закладі освіти;
- оприлюднити на офіційному сайті ЗП(ПТ)О та на сторінках соціальних мереж контакти безкоштовної кризової психологічної допомоги в період війни;
- сприяти підвищенню компетентності практичних психологів, соціальних педагогів та інших педагогічних працівників з питань надання першої психологічної допомоги дітям, які пережили психотравмуючі події;
- сприяти впровадженню програм формування стійкості до стресу, розвитку резилієнс в учнів; програм профілактики емоційного вигорання практичних психологів, соціальних педагогів та інших педагогічних працівників.

Крім цього, створено курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу в період воєнного та повоєнного часу», який затверджено Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 5 від 29.06.2022). Курс нараховує 1 кредит ЄКТС. Його розроблено за моделлю змішаного навчання (blended learning) і він містить 10 мультимедійних уроків у міжнародному форматі SCORM, додаткові матеріали, практичний тренінг, під час якого освітяни опанують техніку визначення психологічного стану учнів за всесвітньо відомою методикою «Save the children», яка визнана як в Україні, так і у світі.

Курс передбачає розв'язання таких завдань:

- поглиблення знань щодо оцінки поведінки постраждалого для прийняття рішення про надання першої психологічної допомоги;

- розвиток навичок надання першої психологічної допомоги;
- поглиблення розуміння етіології стресу та його впливу на людину;
- удосконалення вміння визначати прояви стресу у здобувача освіти;
- розвиток уміння слухачів підтримувати комунікацію та співпрацювати у вирішенні комунікаційних проблем;
- підвищення мотивації слухачів до навчання впродовж життя та професійній сфері за допомогою цифрових технологій.

Цей курс можна знайти за посиланням: <https://www.hryoutest.in.ua/>

З метою підвищення професійної майстерності працівників психологічної служби у системі освіти України ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за період воєнних дій проведено 30 онлайн-семінарів для фахівців психологічної служби щодо психологічної допомоги учасникам освітнього процесу. Всі ці семінари можна переглянути. Деякі теми Вас можуть зацікавити:

- «Казкотерапія в роботі психолога» (<https://youtu.be/PikGps6oGqU>).
- «Запобігання та протидія проявам домашнього насильства: діяльність закладів освіти. Системний підхід» (https://youtu.be/wb0_h4FUd8).
- «Сила і руйнівна дія страхів» (<https://youtu.be/ZXYqZIT0VVU>).
- «Сексуальне насильство як воєнний злочин. Психологічний аспект надання допомоги постраждалим» (https://youtu.be/_Flb_MuiMbU).
- «Мандала в роботі психолога» (<https://youtu.be/WPhboj67AI4>).
- «Протидія торгівлі людьми в Україні в період війни» (<https://youtu.be/B6itRjG558o>).
- «Відновлення психолога після роботи з клієнтами, які проживають кризи, втрату та горе» (https://youtu.be/8f_gSC6qqk).

Більш детально інформацію ви можете знайти у листі МОНУ «Аналітичні матеріали про діяльність психологічної служби у системі освіти, стан забезпечення закладів освіти практичними психологами і соціальними педагогами та рекомендації щодо пріоритетних напрямів психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу учасників освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році» за посиланням: <https://imzo.gov.ua/2022/08/03/lyst-mon-vid-02-08-2022-1-8794-22-shchodo-diial-nosti-psykholohichnoi->

sluzhby-u-systemi-osvity-v-2022-2023-navchal-nomu-rotsi/

Отже, для організації належного психологічного, соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу у 2022/2023 н.р. рекомендуємо:

- створити на сайтах ЗП(ПТ)О (у кого ще немає) сторінку «Кабінет психолога/соціального педагога» та онлайн-консультування;
- здійснювати психологічну підтримку здобувачів освіти з числа внутрішньо переміщених осіб, зокрема

тих, хто виїхав за кордон;

- посилити профілактичні заходи у закладах освіти щодо неприпустимості вживання алкоголю та психоактивних, наркотичних речовин підлітками;
- посилити профілактичну роботу з подолання правопорушень, злочинності серед неповнолітніх;
- забезпечити захист прав і свобод учнів, створити безпечне освітнє середовище (запобігання насильству в закладі освіти, домашньому насильству,

торгівлі людьми тощо);

- проводити просвітницько-профілактичні заходи з питань сексуальності людини, статевого виховання, ВІЛ/СНІДУ тощо.

Отже, діяльність психологічної служби буде здійснюватися онлайн.

Тож необхідно налаштувати свій комп'ютер на роботу через zoom, skype, viber, як вам зручно. Запрошуйте учнів на профілактичні і просвітницькі години, діагностику. Навчайтесь самостійно, проходите курси і практикуйте.

Наталія ПЯТАК, практичний психолог ДНЗ «Слобожанський регіональний центр професійної освіти»

Про колективну травму під час війни та шляхи її подолання

Я працюю практичним психологом у ДНЗ «Слобожанський регіональний центр професійної освіти». На початку нового навчального року, поспілкувавшись з педагогами, стало зрозуміло, що основна проблема для більшості педагогічних працівників, що заважає справитися зі стресовим навантаженням під час війни – це недостатність психологічних знань.

Державна служба якості освіти у співпраці з ініціативою «Система забезпечення якості освіти» та командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України розробили поради для керівників закладів освіти щодо організації освітнього процесу в умовах війни.

Якщо коротко, то головне: підтримку учням педагог може продемонструвати, перш за все, власною стійкістю та спокоєм. При цьому директору закладу важливо оцінити психоемоційний стан педагогів та їх готовність до спілкування з учнями, перш ніж допускати їх до навчальних занять. Тобто спочатку педагог повинен бути психологічно зрівноважений, усвідомлюючи, що відбувається.

Тож спочатку була підготовлена та роздрукована пам'ятка щодо стресових станів, далі – проведено просвітницьку лекцію, метою якої було формування цілісного бачення ситуації, її вплив на

психіку та нервові процеси та поради як діяти.

Пропонуємо вашій увазі лекційний матеріал.

Стрес (в перекладі з англійської – напруга, тиск) – неспецифічна реакція організму у відповідь на дуже сильну дію (подразника) зовні, яка перевищує норму, а також відповідна реакція нервової системи.

Виділяють три стадії стресу:

1. Тривога – біологічний сенс цієї стадії полягає у максимальній мобілізації адаптаційних можливостей організму, швидкому переходу в стан напруженої готовності – боротися або бігти від небезпеки;

2. Резистентність – стадія пристосування до умов, що змінюються; активність фізіологічних процесів знижується, а усі ресурси використовуються економніше – організм готовий до тривалої боротьби за життя, його стійкість до різних негативних впливів значно підвищується;

3. Виснаження – настає у випадку, коли стресові фактори не зникають та мають тривалий характер впливу. На цій стадії загальна опірність організму та його здатність до адаптації у несприятливих умовах значно знижується.

Важливо намагатися не допускати переходу до стадії виснаження, відслідковувати стан свого організму та

зміни, що з ним відбуваються під дією стресу, вчасно відновлювати фізичні та емоційні ресурси. В іншому випадку тривалий вплив стресогенних факторів може призвести до серйозних порушень функціонування організму як на соматичному, так і на психічному рівні.

Що відбувається з організмом людини під час стресу?

Під час стресу відбуваються значні психофізіологічні та біохімічні зміни в організмі, виділяються такі гормони стресу:

- адреналін – основний гормон стресу, що комплексно впливає на організм, мобілізуючи увагу та пам'ять; його рівень підвищується в ситуаціях, коли людина відчуває страх, біль, лють, гнів;

- норадреналін – збільшує рухову та впливає на мозкову активність, гостроту сенсорного сприйняття; важливою функцією цього гормону є здатність притупляти біль;

- кортизол – активізує роботу мозку, в стресових умовах сприяє знаходженню виходу з критичної ситуації, допомагає організму продукувати більшу кількість енергії.

Гормони стресу викликають прискорене серцебиття та дихання, підви-

щення артеріального тиску, напруження м'язів, розширення зіниць та підвищення потовиділення – це рефлекторна реакція організму на загрозу.

Стрес підвищує ірраціональні страхи, які блокують здатність мозку до холодного та раціонального ухвалення рішень. Вмикаються більш старі, з точки зору еволюції, частини мозку, які допомагають приймати швидкі рішення, однак вони не завжди є логічними та обґрунтованими.

У нормі, після припинення дії травмуючих факторів, збудження згасає завдяки дії зокрема кортизолу.

При психотравмі активуючі гормони продовжують вироблятися. Будь-які нагадування про травму викликають зростання збудження та знову повертають людину у ситуацію травми. Також під час активації мигдалевидного тіла префронтальна кора втрачає активність.

Також порушується функціонування гіпокамп, ділянка мозку, яка відповідає за наші спогади, зокрема їх автобіографічність – послідовність і зв'язність у цілісну історію життя. У нормі завдяки утворенню нових нервових клітин (нейрогенезу) та зв'язків між ними, усі нові події життя запам'ятовуються та логічно ув'язуються з попереднім досвідом.

Війна є надзвичайно стресовою та травмуючою подією для психіки, адже за таких умов людина переживає реальну загрозу життю, фізичному та психічному здоров'ю, як власному, так і своїх близьких. Люди завжди переконані, що живуть у логічному, справедливому та передбачуваному світі. Вони будують плани на найближчий тиждень чи рік, збираються у відпустку, облаштовують побут і розцінюють такі дії, як звичайну плінність життя. Війна ж стає тією подією, котра впливає на всі рівні безперервності життя, розділяючи його на «до» та «після», порушуючи цілісність життєвої картини.

Війна стає тією подією, котра впливає на всі рівні безперервності життя, розділяючи його на «до» та «після», порушуючи цілісність життєвої картини.

Основним завданням для нормалізації ситуації та опанування нею стає відновлення безперервності життя та

розірваних зв'язків.

Відмінності стресу в ситуації війни від стресу в мирний час:

- Обов'язково включає ураження базових потреб людини.
- Часто поєднується з іншими дис-

Колективні емоції, перш за все, на жаль, негативні

тресовими впливами (голод, холод, вимушені переміщення, розлучення, втрата зв'язків з рідними).

- Більш глобальний.
- Колективний.
- Значно частіше кардинально змінює долі людей.
- Має характер як безпосередньо-

Колективна травма – це одночасно дві пам'яті – на реальні події і іраціональна їх оцінка (катастрофізація та відчуття безсилля та беззахисності перед фатальністю життя)

го впливу, так і відтерміновані наслідки.

- При дистресових проявах відтерміновані наслідки можуть бути більш катастрофічними для життя людини, ніж близькі по часу переживання.
- Низько прогнозований про вихід із-за частой невідомості дії чинників дистресу («Коли закінчиться війна?»).
- Приводить до стану невизначеності, непередбачуваності.
- Вплив гротескних сцен смерті та руйнувань.
- Має іншу траєкторію трансформації (наприклад, уникнення дистресового впливу війни породжує еміграцію і нові стреси з влаштуванням життя в нових умовах, з іншою культурою, мовою і т. і.).

Фактори формування колективної травми (КТ):

- глибоке відчуття несправедливості того, що відбулося;
- усвідомлення невинуватості жертв;
- неможливість протистояти;
- міжлюдська взаємодія значно більш значима, ніж природні чи техногенні чинники;

- неможливість швидкого реагування;
- групоцентризм та схильність ідеалізації власної соціальної групи.

Об'єктивною ознакою колективного травмування є випадки масового поширення посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що характерно як для групи-агресора, так і для групи-жертви.

Чим більше поряд близьких та знайомих людей, тим страх поширюється швидше і сприймається як більший і значиміший.

Психічна травма – поняття значно ширше, ніж реакція на стрес, чи ПТСР.

ПТСР – це наслідки травми, але він є на диво не частим (до 20%), проте травма розчиняється у:

- мікро та макротравмах;
- адикціях (хімічних та нехімічних);
- дисоціаціях;
- тривозі, депресії, паніці;

Мозок завжди створює копію спогадів на одну і ту ж подію, і ця копія часто далека від реальності, аж до придуманої тим же мозком.

- розладах поведінки та харчування;
- розладах особистості.

Стадії формування післястресових порушень:

- травматичний стрес (під час критичного інциденту і після нього (до 2-х діб);
- гострий стресовий розлад (від 2-х діб – до 4-х тижнів);
- посттравматичний стресовий розлад (від 4-х тижнів);
- посттравматичний розлад особистості (протягом усього життя).

Що робити, щоб уникнути травмування?

Важливо пам'ятати, що будь-яка відповідь організму на сильний стрес та травмуючі події є нормальною реакцією на ненормальну ситуацію, тому важливо відслідковувати зміни, які відбуваються на кожному з рівнів життєвої безперервності. За потреби, а також, якщо впоратися з ситуацією самостійно неможливо, слід звернутися за допомогою до психолога чи психотерапевта.

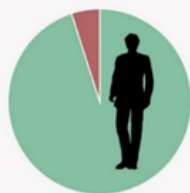
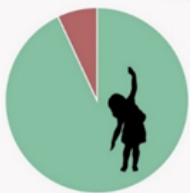
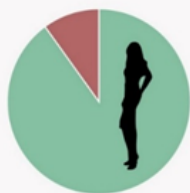
ПРОСТІР НАДІЇ

ЯКІ ЛЮДИ РЕАГУЮТЬ НА ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ?

близько 30 % осіб, які зазнали впливу травматичних подій матимуть ПТСР та потребуватимуть допомоги

близько 70 % осіб, які пережили травматичні події - відновляться і не матимуть симптомів ПТСР

За своє життя стикаються з ПТСР близько 10 % дорослих жінок та 7 % дівчаток; близько 5 % дорослих чоловіків та 4 % хлопчиків

© Вікторія Горбунова

Тренуйтеся повертатися до сьогодення. Щоб вийти зі стану дисоціації та повернутися в контакт із нинішнім моментом, потрібно запитати: «Що перед моїми очима прямо зараз? Яку емоцію я відчуваю? Яке почуття? Яка думка крутиться у мене в голові?».

Можна навіть поставити будильник із нагадуванням попити води, розтягнутися, запитати себе про те, де ти зараз. Особливо це корисно після перегляду новин.

Прийміть сьогодення, щоб будувати плани на майбутнє. «Дитина вчиться ходити, навчившись відчувати опору. Ми адаптуємось, лише коли нам є від чого відштовхнутися».

Де шукати опору? Спочатку у собі. «Якщо ви втрачаєте відчуття свого місця, варто згадати, що перший дім – ваше тіло». Проживаючи досвід стресу та травмування, ми можемо втрачати відчуття тіла. Без контакту з тілесністю немає контейнера, де можна пережити складний досвід війни. Перебуваючи у контакті з тілом допомагає збільшити життєстійкість. Заземлення – це відчуття контакту з будь-якою зовнішньою опорою: сидінням, спинкою крісла чи ліжком. Після тіла потрібно «зайняти» місце у сім'ї. Війна змушує почуватися самотнім, позбавляє контакту з близькими, змушує переглядати стосунки з рідними. Зайняти своє місце в сім'ї, в соціумі. Треба повернути місце у реалі-

У ВАС ТОЧНО ПТСР, ЯКЩО У ВАС:

- Загострена пильність без причин** (скажімо, лежачи у ванній, ви напружено вдивляєтесь у щілину під дверима – чи немає там смертельної загрози)
- Вибухова реакція** (звук корку, що вилетів із пляшки шампанського, змушує вас миттєво шукати схованку, а почувши кроки за спиною, ви стаєте в бойову позицію)
- Агресивність** (будь-які, навіть незначні проблеми та питання ви прагнете вирішувати із застосуванням грубої сили).
- Напади люті** (найчастіше – після вживання алкоголю, до якого тягне, як ніколи).
- Емоції на нулі** (не виходить виявляти почуття та підтримувати контакт із людьми: дружити, співпереживати, любити, радіти).
- Погіршується пам'ять, важко зосередитися** (наприклад, не можете згадати ім'я вашого улюбленого собаки).
- Паніка та тремтіння через різкі звуки** (наприклад, грім чи гуркіт зачинених дверей).
- Депресія** (усе втратило сенс, усе марно, сили вичерпалися, життя – суцільна чорна смуга).
- Провина за те, що вижили** («Навіщо я живий, а ті класні хлопці – в труні?» Будь-якою ціною – зокрема й алкоголем – ви женете від себе страшні спогади. Але не допомагає).
- Думки про самогубство** (поширений, а від того ще страшніший симптом).
- Тривожність** (може проявлятися у реальному болю: ломота в спині, спазми у шлунку, головний біль; мати психічні прояви – тривога, страх переслідувань; а також власне в емоціях – безкінечне відчуття страху, невпевненості, провини).

зації, а потім сказати собі: «Своє місце у житті займаю». Починайте ранок словами «Я ОБИРАЮ ЖИТТЯ».

Визнайте свої втрати – навіть неочевидні – і дозвольте собі їх відгорювати. Кожен українець переживає втрату життя, яке в нього було до війни. Перш ніж будувати нове, потрібно визнати і «відплакати» те, що ми втратили. Це не завжди щось фізичне та відчутне, це можуть бути цінності, відчуття безпеки, друзі, зв'язки, соціальні ролі.

Важливо чесно поговорити із собою про те, що саме ви втратили, про що сумуєте. Це також точка нового старту, з якої можна будувати нові опори.

Потрібно стежити за потребами тіла, насамперед – за екологією сну. Зокрема, не читати новини перед засинанням. Сон – можливість для нервової системи впоратися із напругою. Звучить просто, але це основа здорового самопочуття. Під час сну нервова система відновлюється.

Потрібно визнати власні емоції та ставити собі питання: «Що я можу з цим зробити?». Це питання є критичним для проживання війни. Треба займати позицію сильного та усвідомлювати, що влюбій ситуації ми можемо діяти. Коли ми сприймаємо себе жертвою, не даємо собі вибору, вигоряємо.

Спілкуйтесь з собою, як з другом. Усвідомте, як би ви ставилися до людини, яку любите. Щоб ви їй порадили? Так спілкуйтеся з собою.

Людя, які борються з апатією, важливо пам'ятати: будь-який внесок та дія

мають значення. Для ілюстрації цього принципу можна застосувати цитату: «Якщо ви хочете змінити світ, спочатку заправте своє ліжко». Головний принцип: не вимагайте від себе нічого надприродного. Робіть невеликі керовані кроки.

Існує кілька типів завдань, які важливо виконувати протягом дня, щоб включатися в реальність. Їхня реалізація допомагає активації префронтальної кори головного мозку, що полегшує

боротьбу з депресивними станами. Це повинно бути, як мінімум, одне фізичне завдання, одне соціальне завдання, одне інтелектуальне завдання. Саме завдання, яке ви для себе ставите.

Пошук свого місця в новому світі.

Перш ніж шукати себе в новій реальності, потрібно провести інвентаризацію того, що у вас є і що залишиться, коли решта може змінитися або зламатися. Це можуть бути, наприклад, вміння та таланти, друзі, зв'язки, робота, команда, самовизначення, сім'я, ваша життєва місія. Другий крок – задуматися про те, які можливості вам відкриває світ, що змінився, і як ви можете ними скористатися.

Спілкуючись з учнями, в жодному разі не можна заперечувати реальність. Недопустимими є фрази: «Ну зараз же нічого страшного не відбувається», «Усе добре» тощо. Починаючи урок, педагогу варто запитати в учнів, чи всі почуваються у безпеці, поцікавитися про їх самопочуття, надати

можливість висловитися тим учням, які цього потребують. Звертати увагу на тих, кому потрібна особиста порада, допомога психолога.

Напрями фахового сприяння подоланню травми:

- Біологічна модель допомоги:

Тож коли ми обізнані, ми маємо інструменти для подолання труднощів.

лікувати організм (мозок).

- Соматична терапія травми: тілесна психотерапія Пітер Левін (звільнення від тілесних симптомів травми), бодинаміка Лізбет Марчер (не зняття зажимів, а баланс гіпо і гіпертонусів).

- Очно-рухова десенсибілізація і перероблення EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing) Френсін Шапіро.

- Когнітивно-поведінкова психотерапія А.Бандура, А.Бек та інші.

- Логотерапія – Віктор Франкл (набуття смислу, втраченого в травмі), екзистенційна терапія – Ірвін Ялом, Джеймс Бьюдженталь (поглиблення присутності), гештальттерапія – Фредерік Перлз (завершення і відновлення цілісності).

- Арт-терапія (діалог із собою і світом через творчість).

- Символдрама (Метод кататимного переживання образів).

Список використаних джерел

1. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVjIXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view?fbclid=IwAR3YIU5ZV5YgxmTVt6ZVeq4jvhvdiIhIV>

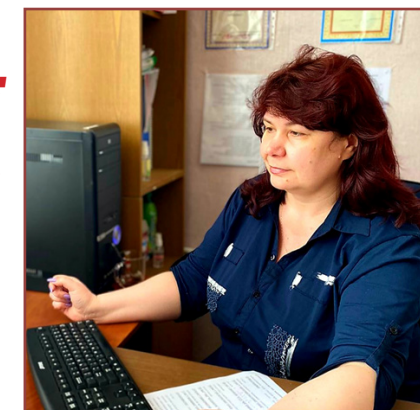
2. Чабан О.С., Хаустова О.О. Медико-психологічні наслідки дистресу війни в Україні: що ми очікуємо та що потрібно враховувати при наданні медичної допомоги. // Український медичний часопис. – 4(150) – VII/VIII 2022.

Робота соціально-психологічної служби в ДПТНЗ «Регіональний центр професійної освіти ресторанно-готельного, комунального господарства, торгівлі та дизайну» в умовах війни

Робота соціально-психологічної служби в системі професійно-технічної освіти завжди була важливою складовою освітнього середовища ЗП(ПТ)О, адже вона поєднувала в собі не тільки такі напрямки діяльності, як діагностичну, консультаційну, профілактичну, навчальну, просвітницьку, захисну, організаційно-методичну, але й одночасно супроводжувалась великим бажанням надати суто людяну допомогу всім

учасникам освітнього процесу. А в умовах сьогодення і страшної для країни загарбницької війни, наша робота стала ще більш актуальною і необхідною.

На жаль, час випробовує нас на міцність. Спочатку нас спіткала пандемія коронавірусної хвороби, тепер жорстока війна. Освітній процес у більшості областей України набув дистанційної форми та спонукав нас ще більше заглибитися в інтернет-простір, месенджери,

Марина НУЖНАЯ,
соціальний педагог
ДПТНЗ «Регіональний
центр професійної освіти
ресторанно-готельного,
комунального господарства,
торгівлі та дизайну»

соціальні мережі та освітні платформи. Більшості педагогічних працівників, соціальних педагогів та психологів довелось пройти онлайн-навчання для якісного продовження освітнього процесу в умовах дистанційної освіти.

Серед багатьох платформ для онлайн-спілкування кожен педагог обирає ті, які йому найбільш зручні для використання. А для постійного зв'язку та швидкого отримання інформації,

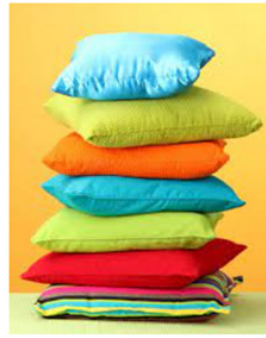

окрім телефонного з'єднання, більш популярними стали Viber, WhatsApp, Telegram, адже багато учнів, їх батьків, опікунів, викладачів та майстрів в/н виїхали за межі рідних міст та за кордон.

Протягом усього цього нелегкого часу нас підтримували та давали нові знання методисти НМЦ ПТО Харківської області, Міністерство освіти і науки України, освітній омбудсмен України, національна освітня платформа «Всеосвіта», освітній проєкт «На Урок», ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вони пропонували безліч курсів, конференцій, вебінарів, багато корисного інформативного матеріалу для роботи в умовах військового стану. Нас вчили надавати собі, учням, їх батькам та педагогам першу психологічну допомогу. Нас знайомили з безпекою життєдіяльності під час війни для того, щоб ми передавали ці знання учням та співробітникам. Нам надавали корисні матеріали та методичні рекомендації.

З перших днів війни нашою головною метою було подбати про безпеку учнів. З гуртожитків вони роз'їжджалися додому, деяких забирали батьки. Кожен майстер в/н встановлював зв'язок з учнями, щоб дізнатися про їх місцеперебування, а соціальний педагог тримав постійний контакт з учнями з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, щоб підтримати їх, заспокоїти, дізнатися, де вони перебувають. Пізніше ми надавали інформацію, де можна знайти прихисток, консультували, де отримати гуманітарну допомогу, як оформити довідку внутрішньо переміщеної особи.

На веб-сайті соціально-психологічної служби нашого закладу

«DobraPorada» з'явилося посилання на сайт «Прихисток», який було створено в Україні в допомогу внутрішнім переселенцям, щоб знайти тимчасове житло. Також на сайті було розміщено інформацію: «Як оформити допомогу внутрішньо переміщеним особам на проживання?», «Грошова допомога за програмою ООН» тощо.

Для надання психологічної підтримки всім учасникам освітнього процесу запропоновано телефони гарячих ліній та українських психологів, які готові надати професійну психологічну допомогу. На веб-сайті можна знайти посилання на онлайн-платформу «Розкажи мені», на онлайн-платформу з протидії насильству, на безкоштовні курси з набуття різних професій.

Для опікунів, прийомних батьків

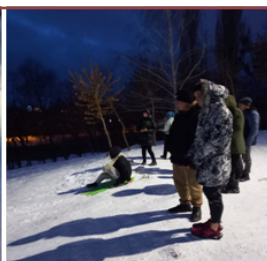
та вихователів розміщено інформацію, як виїхати під час воєнного стану за кордон з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, за спрощеною процедурою.

У рубриці «Батьківський всеобуч» на сайті представлені фільми, статті, інформативні бюлетені, поради: «Як говорити з дитиною про війну?», «Як навчати під час війни?», «Фізична безпека дітей під час війни. Правила поведінки в евакуації, на окупованих територіях і в зоні бойових дій», «Як діти реагують на стрес та сприймають кризову ситуацію?», «Освіта в умовах воєнного стану» тощо.

У розділі сайту «Педагогам на допомогу» надавався матеріал «Що допоможе зберегти психіку під час війни?», «Правила безпечної поведінки у разі надзвичайних ситуацій», «Як знайти сили під час воєнного стану?», «Посттравматичний стресовий розлад: прояви та лікування», «Самодопомога під час стресу» тощо.

Звісно, через війну виникає багато складнощів у всіх – і дітей, і дорослих, особливо у тих, хто опинився в окупації або в містах, які розташовані поблизу бойових дій. Це постійна загроза обстрілів, страх за життя близьких, почуття тривожності, стрес, психологічні фобії та розлади, апатії, депресії тощо. Це також і суто технічні проблеми – перебої з електропостачанням, відсутність зв'язку, інтернету, гаджетів.

Унаслідок російської агресії багато закладів освіти Харківської області

зруйновано, частина працівників соціально-психологічної служби лишилися роботи, величезна кількість людей залишилася без домівок й була вимушена стати біженцями чи переселенцями. Саме тому в цей нелегкий час нам треба з розумінням та емпатією підходити до кожного учасника освітнього процесу, намагатися надати будь-яку підтримку та допомогу. Тож, у розрізі допомоги особливо вразливим категоріям учнів найбільше зосередилась наша діяльність.

Робота з учнями пільгового контингенту завжди була кропіткою та нелегкою, але зараз вона набула нових нюансів. Під час військового стану стало складніше робити первинне діагностування. Всі необхідні документи доводиться отримувати за запитом у служб або опікунів в електронному варіанті, а це займає багато часу.

Починаємо роботу зі збору даних та документів. В умовах масового виїзду людей з районів, де ведуться бойові дії, до інших областей країни або за кордон, державою та місцевою владою дозволена дистанційна форма навчання, вступ за електронними заявами та подача документів всіма можливими засобами зв'язку. Збираємо відсутні документи через електронну пошту та інші месенджери.

На дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа заводимо особові справи зі всіма підтверджуючими статус документами. Робимо запити до служб зі справ дітей для отримання витягу з обліково-статистичної картки дитини-сироти. Складаємо наказ про зарахування і присвоєння статусу учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Надсилаємо за вимогою соціальних служб характеристики, довідки про навчання і доходи та інформацію на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які в нас вчаться.

Оскільки очно ми дітей не бачимо, то доводиться спілкуватися й проводити бесіди у месенджерах, щоб дізнатися про характер дитини, її інтереси, нахили, проблеми.

Оформляємо цим учням Єдині квитки для безоплатного проїзду. Займаємося консультуванням з відкриття стипендіальних карток для отримання всіх гарантованих державою виплат. Надсилаємо дані до бухгалтерії закладу. Заповнюємо таблиць, згідно з яким учням цієї пільгової категорії нараховуються компенсація за харчування.

Оформлюємо загальні списки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа з усіма даними про них та їх опікунів/приймних батьків та вихователів. Складаємо списки для отримання щорічної виплати на літературу у розмірі трьох соціальних стипендій.

Знайомимося засобами телефонного зв'язку з опікунами/ прийомними батьками та вихователями. Консультуємо щодо всіх належних їм виплат, пенсій по втраті годувальника, закріпленого житла. Спонукаємо до виконання домашніх завдань, які розміщені на сайті закладу освіти, цікавимося досягненнями та захопленнями їх вихованців. Пропонуємо приєднатися дітям до наших гуртків, де в онлайн-режимі можна записувати ролик до свят, малювати, співати, брати участь в онлайн-челенджах тощо.

Моніторимо, коли учням даної пільгової категорії виповниться 18 років. Якщо вони були під опікою, переводимо їх наказом на повне державне утримання. Також нагадуємо звернутися до Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді для отримання одноразової виплати по досягненню 18-річчя.

Не забуваємо підтримувати зв'язок і з дітьми-сиротами, які випустилися. Протягом літа допомагали їм визначитися зі вступом до вищих закладів

освіти, писати електронну заяву. Консультували та надавали пам'ятки, як отримати виплату з працевлаштування. І оскільки зараз складна ситуація з офіційною роботою у Харкові, то пропонували звернутися до Державного центру зайнятості та стати на облік. В умовах війни центр зайнятості Харкова працює дистанційно, тож надавали посилання на чат-бот, де діти могли подати заяву та оформити статус безробітного. Також можна було зареєструватися через портал «Дія». Після отримання статусу безробітного та довідки, яку необхідно надати до закладу освіти, випускники даної категорії змогли отримати 6 мінімальних прожиткових мінімумів.

Що стосується інших пільгових категорій, то для створення бази пільгового контингенту також триває тісна співпраця з заступником директора з навчально-виховної роботи та кропітка робота зі збору в електронному варіанті документів, які підтверджують пільговий статус. Це посвідчення багатодітних родин, довідки про отримання допомоги малозабезпеченим родинам, посвідчення про інвалідність, витяг з РАГСу згідно зі ст. 135. Сімейного кодексу про те, що батько записаний зі слів матері, посвідчення учасника бойових дій або АТО, рішення про присвоєння статусу «дитина війни», посвідчення про дитину, яка постраждала від Чорнобильської катастрофи та інші.

На підставі наданих документів разом з майстрами в/н та класними керівниками дистанційно оформлюємо соціальні паспорти груп, а на основі них – загальний соціальний паспорт закладу освіти. Так, на 1 жовтня 2022 року в нас вже виявлено 302 учні пільгового контингенту, серед яких:

- діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, та особи з їх числа – 21;
- напівсироти – 29;
- неповні сім'ї, де мати-одиначка – 51;

кількістю учнів пільгового контингенту та з їх базовими потребами. Саме тому одним з найважливіших пріоритетів діяльності соціально-психологічної служби стала матеріальна допомога незахищеним категоріям учнів.

Нашому закладу пощастило, і свою волонтерську діяльність він розпочав ще до війни – у 2020 році. А починалося все з того, що під час спілкування з дітьми вони розкривали свою душу, розповідали про свої негаразди та проблеми у родині. І хотілося всіх пригорнути, обійняти і чимось допомогти. Неможливо було спокійно жити, знаючи, що учень-сирота у гуртожитку не має коштів на їжу та на ліки, коли захворів на ковід. Неможливо не купити необхідні ліки, вітаміни та продукти і не прийти ввечері до гуртожитку, де хворий учень один, на ізоляції, і йому більше нікому допомогти.

А пізніше ми дізналися про складне становище учениці, в якій померла мама, а батько вживав спиртні напої і проявляв до дівчинки фізичне насильство, виганяв з дому та зовсім не забезпечував. На пропозицію подати заяву до поліції та звернутися до відповідних служб і позбавити кривдника батьківських прав, дівчинка категорично відмовлялася: «Це ж все одно мій тато!»... Дівчинку терміново поселили до гуртожитку, зібрали речі та їжу. Але коли про ситуацію дізналася заступник директора нашого закладу Кучма Анна Володимирівна, яка теж настільки прониклася ситуацією, що вже ввечері дівчинка мала миючі засоби, пакет з продуктами та одяг.

Так розпочалася наша допомога, яка

- здобувачі освіти з багатодітних родин – 64;
- учні з малозабезпечених родин – 15;
- здобувачі освіти з інвалідністю – 5;
- учні з числа дітей, які постраждали від Чорнобильської катастрофи – 1;
- учні-учасники бойових дій – 1;
- здобувачі освіти, в яких батьки – учасники бойових дій /АТО – 8;
- учні з числа переміщених осіб – 109.

хищених верств населення. Практично всі українці стали вразливими щодо нестачі коштів та потребують матеріальної допомоги, яку держава не в змозі забезпечити у повному обсязі.

Тож і ЗП(ПТ)О зіткнувся з великою

Отже, серед загальної кількості учнів майже половина здобувачів освіти має офіційний пільговий статус. А якщо додати тих учнів, які виїхали за кордон і набули статус біженців, або не мають при собі пільгових документів, то можна тільки уявити, скільки дітей потребує допомоги. Для нашої держави в умовах, коли зруйнована економіка, майже всі кошти йдуть на озброєння армії та оборону, постає величезна проблема соціального захисту неза-

1 червня до дня захисту дітей ще 6 учням пільгових категорій зусиллями організації "Діти допомагають дітям" було придбано предмети одягу та взуття. Дякуємо за щедрість і турботу!

16 вересня хлопці з родин, які опинилися в тяжких життєвих обставинах отримали по декілька комплектів одягу - від білизни до светрів, від брюк та курточок до взуття.

Дякуємо нашому великому другу-громадській організації **"Діти допомагають дітям"**!

І таких випадків було все більше і більше. Як же багато в закладах освіти учнів, які потребують нашої допомоги! І в першу чергу, це базові потреби людини: їжа, одяг, ліки та житло. Безумовно, всіх наших учнів ми супроводжували і підтримували психологічно: консультовали, допомагали, захищали. Але все ж таки першочерговою необхідністю було матеріальне забезпечення.

Нашому закладу дуже пощастило мати такого надійного та щедрого партнера, як команда людей, які об'єдналися у громадську організацію «Діти допомагають дітям», в складі якої і продавці, і підприємці, і майстри з пошиття взуття. Розпочалася наша тісна співпраця, і все більша кількість нужденних учнів було охоплено турботою дорослих.

Майже кожного дня шляхом спостережень, бесід та опитувань майстрів в/н і класних керівників йшла робота з виявлення вразливих категорій учнів. Далі кипіла робота з індивідуальних замів учнів, встановленню розмірів, примірки. Потім – дарунки, фото для спонсорів, вдячність партнерам і таке важливе від вихованців: «Це мені?! А що, таке хіба ще буває? Дякую...».

Кожного тижня – привіз продуктів, важкі пакунки, розфасовка, сповіщення всіх нужденних за заздалегідь складеним списком і роздача, яка супроводжується дитячим здивуванням і посмішками.

Масштабна волонтерська робота

поступово втягнула в нашу команду все більше людей, які захотіли долучитися до благодійності та опікуватися нашими вихованцями.

Спостерігаючи за учнями, часто можна було побачити роздерті до дір кросівки, в яких підліток човгав восени по калюжах, а взимку ходив зовсім без куртки, просто у светрі! На всі наші запитання мама хлопця із Лозової відповідала: «Він циган, він загартований з дитинства. Він так звик, йому не холодно!». Звісно, ми не могли залишити хлопця в такому стані, наш вихованець отримав і нове взуття, і теплу куртку з шапкою.

Потім ми дізналися про тяжку хворобу мами іншого нашого учня, і про те, що він, хлопець з легкою формою ДЦП, після навчання працював на городах та садибах, збираючи полуницю й малину, щоб заробити їй на ліки. Згодом хлопчик отримав ліки для мами та одяг для себе.

Також ми зіткнулися з онкологічною хворобою однієї першокурсниці, і були розчулені тим, як одногрупники збирали їй гроші на лікування. Звісно, і тут ми не могли стояти осторонь. Дівчинка отримала ліки, одяг, пройшла всі курси хіміотерапії.

У рік пандемії коронавірусу через цю страшну хворобу семеро наших учнів залишилися без батьків. І всі вони потребували не тільки слів співчуття, підтримки, але й саме матеріальної допомоги.

В черговий раз ми безмежно вдячні за турботу громадській організації

"Діти допомагають дітям"!

розгорнулася, охопивши багатьох – від керівника – в.о. директора Ткаченко Оксани Володимирівни до педагогічних працівників та учнів. Неоціненну допомогу вихованцям надала і продовжує надавати родина заступника директора з НВР Кучми Анни Володимирівни, яка на постійній основі у тісній співпраці з різними підприємцями та громадянами Харкова і була ініціатором зі створення громадської організації «Діти допомагають дітям». Ціла команда займалася пошиттям та придбанням взуття та одягу, ліків та продуктів харчування для наших учнів.

Окрім керівництва закладу, заступника з навчально-виховної роботи Коровкіної Лідії Сергіївни та соціально-психологічної служби, поступово долучалися до допомоги викладачі та майстри в/н: Кутько А.М., Піцан Ю.В., Ключова Д.О. та ін. Усі допомагали чим могли: одягом, постільною білизною, рушниками, миючими засобами тощо.

Упродовж 2020-2022 років сотні хлопчиків та дівчаток нашого закладу освіти отримали величезну кількість продуктів харчування, засобів гігієни, одягу та взуття. До новорічних чи пасхальних свят дітям пільгових категорій вручалися солодкі подарунки або паски зі смаколикami. А спартакіади у закладі супроводжувалися нагородами у вигляді тортів та солодких напоїв.

Згодом наші благодійники запропонували влаштувати підвіз кожного тижня гарячих обідів для мешканців гуртожитку. Діти з нетерпінням очікували смачного плову, вітамінного салату, кулешу або картоплі з м'ясом. Також

для гуртожитку нашими партнерами було придбано нові подушки.

До доброї справи долучилися і працівники гуртожитку, а саме: Пелешенко Т.А., Легощина В.В., якими організувалася спільна праця з прибирання території навколо будівлі, а потім – прогулянки з вихованцями до скверу поруч. Після розваг підлітки із задоволенням власноруч готували піци, млинці або хот-доги. А для більш корисного дозвілля мешканців гуртожитку знову-таки громадською організацією було придбано розвивальні настільні ігри.

В умовах війни становище пільгових категорій учнів, які залишилися у Харкові та передмістях, стало ще більш уразливим. Тому ми продовжили нашу співпрацю з громадською організацією «Діти допомагають дітям» з надання гуманітарної допомоги дітям та їх малозабезпеченим родинам.

Зараз у гуртожитку живуть вимушено переміщені особи, їм також надається допомога у вигляді харчування, миючих засобів, одягу тощо. Нещодавно розпочалася робота щодо забезпечення елементами теплого одягу як мешканців гуртожитку, так і наших учнів із малозабезпечених сімей.

Напередодні дня вчителя до нашого закладу завітали соціальні партнери, які надали продуктові набори для педагогічних працівників, які залишилися у Харкові, та для 45 учнів з малозабезпечених родин та учнів з числа дітей-сиріт.

Важливою для нас залишається і волонтерська діяльність. З початку війни за допомогою соціальних мереж, груп у вайбері було кинуте клич зі збору

коштів на обмундирування наших захисників, на придбання тепловізорів та повербанків. Багато небайдужих людей допомогли здійснити ці дорогі покупки. Також наші працівники долучалися до пошиття військової форми та плетіння захисних масок.

Участь у волонтерстві працівників нашого закладу вийшла і за межі України. Так, наш майстер в/н з професії «Кухар-кондитер» Гордієнко Оксана Опанасівна опинилася у Болгарії, в таборі «Містраль», де приймали дітей-біженців з України. В таборі працюють саме українські волонтери. Це і вихователі, і аніматори, і тренери, і кухарі, і технічний персонал. Наша майстриня кожного дня готує для дітей смачні та свіжі кондитерські вироби. Більше того – вона створила групу, в якій запропоновано і зараз набирати всіх бажаючих на психологічну реабілітацію та відпочинок на морі. Працівниками табору організовано підвіз дітей автотранспортом від Харкова до самих воріт болгарського табору.

На фото можна спостерігати, які гарні та смачні кондитерські вироби, зроблені руками нашої феї-майстрині. Кожен допомагає країні та її людям, як може!

Уся ця благодійна та волонтерська діяльність – дуже велика і тяжка праця. Вона понаднормова, вона пізно ввечері і вранці, вона у будні та вихідні. Але ми знаємо заради кого це все! Заради нашого майбутнього – наших дітей! І як же гірко, що саме на їх долю випала страшна війна, і розлетілися багато з них по всій країні та за її межі.

Але як же приємно, коли зараз з усіх куточків земної кулі нам шлють слова подяки та привітань – з Мексики та Німеччини, з Шотландії та Ірландії, з Чехії та Італії, Норвегії та Латвії. Наші люди – всюди! Наші вихованці – по всьому світу, але все ж таки з нами – в наших серцях! І ми віримо, що буде мир, і що всі українці повернуться додому, до нашої рідної й красивої країни.

Віримо, що наші випускники будуть відбудовувати країну своїми руками, за допомогою своїх знань та вмінь, набутих у наших закладах професійної освіти.

І ми вистоїмо завдяки нашим добрим та працьовитим людям, завдяки нашій талановитій молоді!

Все буде Україна!

Психологічна служба на допомогу освітянам

Найбільше бажання усіх українських громадян – прагнення до миру. Непередбачувана та неочікувана агресія проти України з боку росії, окупація наших територій, військовий конфлікт та бойові дії стали частиною повсякденного життя.

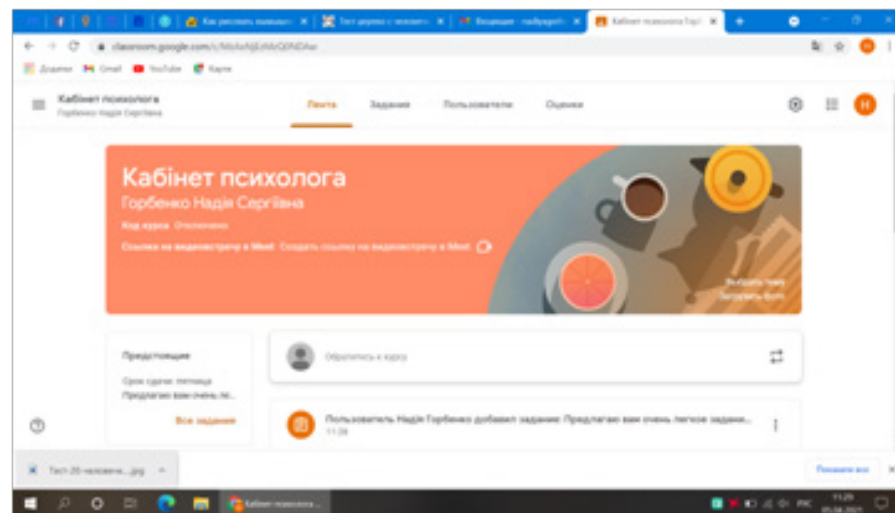
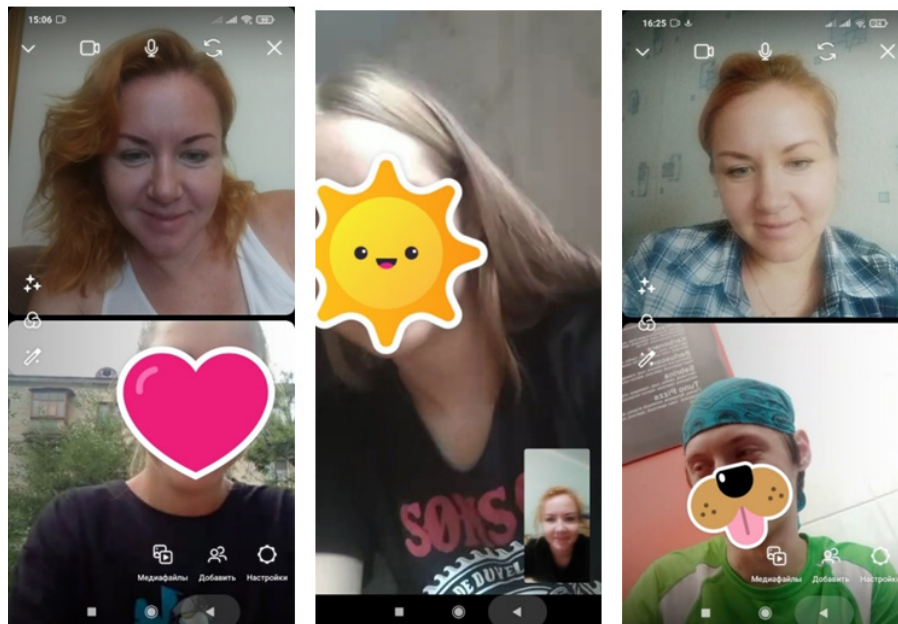
Багато учнів і викладачів Зміївського професійного енергетичного ліцею опинились у величезній небезпеці. Цей виклик для психологічної служби став найважчим. Нові теми та форми роботи, організація психологічної допомоги, групова робота з учнями та

їх батьками, профілактичні, освітні, інформаційно-просвітницькі заходи – весь арсенал педагогічної майстерності сконцентровано і спрямовано на роботу зі здобувачами освіти.

Так, з 2019 року система освіти була вимушена відповідати на виклики ковідної епідемії: всі перейшли на дистанційну форму навчання. Психологічна служба відразу перейшла до роботи у Google Classroom. Учні мали можливість проходити тестування, переглядати профілактичні відеоролики та отримувати консультацію

Надія ГОРБЕНКО,
практичний психолог
Зміївського професійного
енергетичного ліцею

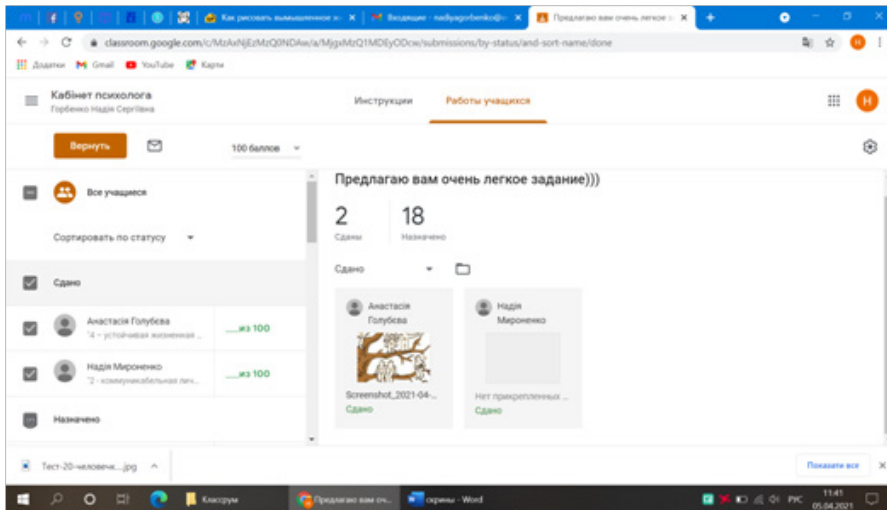

психолога. 2021/2022 навчальний рік розпочався в звичному режимі, радісно зустріли першокурсників у стінах нашого ліцею, маючи надію на плідну працю в офлайн. Але 24 лютого 2022 року через воєнну агресію росії в нашій країні оголосили воєнний стан.

Під час окупації Балаклії у мене була змога тримати зв'язок лише з декількома учнями нашого ліцею та одним педпрацівником (майстром виробничого навчання), які на той час перебували там. Але робота продовжувалась і у Classroom, і через Viber, і Instagram. Усі доступні месенджери стали способом зв'язку. Консультації надавались у режимі текстового спілкування та відеозв'язку через Viber, Instagram і Telegram.

Також продовжувалась робота щодо профілактики та просвіти. На своїй сторінці в Instagram я запрошувала учнів нашого ліцею та підлітків громади до профілактичних онлайн-заходів, нагадувала їм про важливість безпеки та необхідність турботи про своє здоров'я. Так, я залучила учнів до участі у профілактичному онлайн-квесті «Наркотики? Не моя тема!», метою якого є допомогти учасникам розібратися з питаннями методів контрацепції.

Отже, на сьогодні основна робота психологічної служби ліцею проводиться на платформі Classroom. Опитування учнів з метою виявлення схильності до шкідливих звичок, діагностика рівня

невротизації, діагностика депресивного стану, профілактичні відео направлені на боротьбу з булінгом та кібербулінгом серед молоді, на профілактику вживання психоактивних речовин. Заплановані заняття направлені на формування стійкості до стресу, вміння позитивно мислити та будувати плани на майбутнє, яке обов'язково повинно бути без війни.

Одна з обов'язкових задач педагогічного колективу ЗП(ПТ)О – це вчасно виявляти учнів, яким потрібна допомога психолога. А головною метою діяльності психологічної служби у 2022/2023 н.р. є збереження психологічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу, психологічна підтримка та всебічна допомога їм.

Спільний перегляд художніх фільмів про навчання як один із способів сприятливого психологічного клімату в закладі освіти

Тетяна КАЗАКОВА,
заступник директора
ДЗП(ПТ)О «Харківське
вище професійне училище
швейного виробництва та
побуту»

«навіщо мені географія, я нікуди не збираюся їхати», «навіщо мені історія, в мене є моє життя – і мені його досить» і т. ін. «Шкільні» вимоги носити на урок підручники, вести конспект, виконувати домашні завдання викликають у багатьох першокурсників ЗП(ПТ)О бажання боротися з цими вимогами всілякими методами аж до зривів уроків.

Ми вбачаємо ефективним способом покращення дисципліни – дати учням можливість подивитись на себе ніби з боку, з позиції стороннього спостерігача і зробити певні висновки. Для такого способу впливу, на наш погляд, підійдуть фільми про освітній процес у закладах освіти.

Однією з проблем професійно-технічної освіти є дисципліна учнів, особливо на загальноосвітніх уроках. Вступ до ЗП(ПТ)О вважається багатьма першокурсниками як звільнення від «обридлої» школи і шлях до засвоєння

обраної професії. Коли ж вони стикаються з реаліями закладу професійної освіти, то у багатьох із них виникають протестні настрої: «я ненавиджу читати», «я не розумію математики, фізики, хімії», «я не знаю англійських літер»,

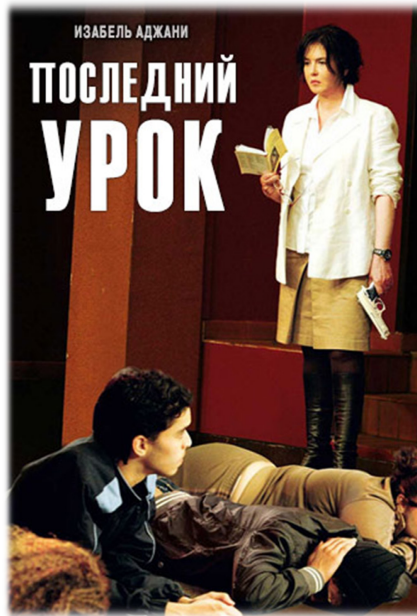
З такою проблемою ми стикаємось і в нашому училищі. Ми хочемо розповісти про власний досвід використання цього методу і його перспективи розвитку.

Наше училище є маленькою краплинкою сучасного світу, але його пронизують світові суспільні процеси. Соціологи звернули увагу на низку парадоксів сучасного інформаційного (або «гаджетового») суспільства. *Парадокс перший* полягає в тому, що суспільство «знання» швидко породжує суспільство «нічогонезнайок». *Парадокс другий*: соціальна реальність сучасного світу все частіше базується на основі доступу не до знань, а лише до носіїв інформації. За дослідженнями вчених США більшість американських першокурсників, по-перше, демонструє низький рівень інформаційної грамотності і високий рівень «бібліотекостраху» (страх перед книжкою як носієм інформації), а по-друге, молодь погано розуміє свої реальні інформаційні потреби та віддає перевагу візуальній інформації над писемною.

Серед сучасної учнівської молоді все менше тих, хто взагалі щось читає, і все більше тих, хто охоче споживає масову візуальну «жуйку» (численні серіали, фентезі, бойовики, «жахастики» та інші форми масової культури), котра порушує природу мистецтва як форми творчого процесу. Навіть робота з писемним текстом йде не за принципом (аналіз, синтез, узагальнення, висновок), «вирізати-вставити». А комунікація відеопосилань активно заколисує рештки мислення.

Наша молодь занурена в небезпечно *патогенний* інформаційний простір, який з агресивністю протистоїть як елітарній культурі, так і мистецтву авангарду, модернізму, постмодернізму та фольклору, тобто будь-якому мистецтву, яке так чи інакше активізує мислення. Отже, масова культура витискає зі свідомості сучасної молодої людини світоглядні форми, що були відшліфовані віками; нівелює особистісність; перетворює людину на статистичну одиницю, на соціальне «ніщо».

Ось чому треба намагатися повернути молодь до інтелектуального тексту через той його вид, якого молодь не боїться (згадаємо термін «бібліотекострах») – через художній фільм. Прикладами таких художніх фільмів можуть стати, зокрема, дві французькі

кінострічки 2008 року: «Останній урок» (режисер Жан Поль Лілієнфельд) та «Клас» (режисер Лоран Канте за романом Франсуа Бегодо «Між стін»). Хочу звернути увагу, що фільми треба обирати за їх рейтингами на відомих міжнародних фестивалях інтелектуального кіно. Хоча б таких, як Сезар і найбільш престижний фестиваль інтелектуального кіно – фестиваль у Каннах. І учнів потрібно до цього привчати.

У фільмі «*Останній урок*» головну роль вчительки виконала відома французька актриса Ізабель Аджани, яка за неї отримала три премії, серед них – Сезар.

Основне питання, яке ставить фільм сучасним педагогам усього світу: «Чи можна «гопникам» дати ази високої культури?». Автори фільму відповідають, що можна, але тільки під дулом пістолета. З першого питання випливають наступні: «А чи потрібна «висока» освіта такою ціною? Чи потрібна освіта через насилля?».

Автори фільму явно співчують вчительці, яка волею випадку отримала право сильного (єдине право, яке зрозуміле так званим «гопникам»). Але у глядача вчителька викликає спектр різних оцінок:

- співчуття вчительці, яку весь час «булять» її учні, а адміністрація не в змозі захистити;
- згода з її позицією: повага до інших релігій, етичних і законодавчих систем;
- критичне ставлення до її уроку за конспектом (замість вільного володіння матеріалом) та фрази «Ну що, виродки, тепер назвете реальне прізвище Мольєра?», яку вона супроводила пострілом вгору;
- повага до її вибору взяти на себе злочин підлітка (вбивство), бо вона не «завершує» свого учня, а надає йому шанс стати людиною;
- внутрішній протест проти поведінки вчительки, яка спрямувала зброю в обличчя своїх учнів;
- сумніви від «а, можливо, тільки так ці учні щось зрозуміють; не можна залишати їх невігласами» до «Мольєр під дулом пістолета не потрібен нікому; краще відмовитись від обов'язкової повної середньої освіти, ніж так настирливо вбивати її в мізки»;
- великий сум за передчасно загиблою молодою вчителькою, яка хотіла лише «сіяти розумне, добре, вічне», а стала ворогом своїм учням, але потім надала їм останній урок – урок жертвовності.

Усі учні бачили, хто вбив їх кримінального однокласника (їх ще один однокласник), але вчителька взяла провину на себе – і тому загинула від пулі поліцейського. Це був її останній урок, в якому педагог виростає з образу невдалої «училки» до вчителя, рівного Янушу Корчаку.

Взагалі сутність сюжетної лінії педагога можна визначити так: вчителька, доведена до краю хамством учнів, бере їх у заручники і дає їм останній урок – урок життя, урок толерантності, урок милосердя.

Хочу відмітити, що більшість наших учнів, які подивились фільм, цілком співчувають загиблій вчительці, не помічаючи, що вона веде урок за конспектом і пробачаючи лайливе слово «уроди». З іншого боку, далеко не всі одразу засудили учнів класу за хамську поведінку, а лише кримінального підлітка, що брав участь у звалтуванні та поширенні наркотиків і приніс зброю в клас.

Отже, фільм демонструє беззахисність кращих людей (вчителів), з одного боку, перед законом, якого дотримуються тільки вони, а з іншого боку, свавіллям, яке творять рознуздані підлітки. В таких умовах, в яких вважає за потрібне діяти держава (образ держави у фільмі уособлює міністр освіти), – законослухняні люди залишаються без захисту від свавілля кримінального прошарку.

Приблизно такий розбір фільму «Останній урок», який корисно подивитися разом і вчителям, і учням, може привести і перших, і других до потрібного консенсусу щодо контенту і форм навчання.

Фільм «Клас» поставлено за частково автобіографічним романом Франсуа Бегодо, в якому розповідається про те, як автор був вчителем французької мови і літератури в одній із паризьких шкіл. Картина отримала «Золоту пальмову гілку на 61-му Каннському фестивалі».

Фільм «Клас» це художньо задокументований фрагмент життя восьмого класу звичайної французької школи, де вчителі вчать дітей «таблиці множення і, якщо вийде, то й азам математики»; де учні сприймають умовний спосіб дієслова як щось екстравагантне, не потрібне для комунікації; де щоденник Анни Франк називають «відстойною книгою»; де не соромляться висловлювати свою гомофобну позицію і безцеремонно розпитувати вчителя про його приватне життя.

Цей фільм закінчується на позитивній ноті.

По-перше, одна з учениць, щоб довести вчителю, що вона розумна, прочитала «Державу» Платона.

По-друге, найбільшого хулігана й бешкетника, що ображав вчителя, таки виключили зі школи а вчителя, навпаки, залишили працювати в школі, не зважаючи на те, що він взяв хама за петельки (можливо, іноді треба показати свою силу, щоб хам знав, що на його непристойну поведінку буде відповідь). Якщо порівняти поведінку вчителів на початку навчального року і наприкінці, то на початку всі вони дуже бояться поведися нетолерантно з учнями, але після інциденту вчителя Франсуа з учнем Сайманом, педагоги побачили, що переміг таки Франсуа, і що батьки Саймана нічого проти всього педагогічного колективу школи зробити не можуть, і Сайман зі своїм хамством відправиться додому в Малі.

По-третє, більшість учнів щось винесли за шкільний рік: з історії і географії, математики та хімії з біологією. Лише одна дівчинка нічого не винесла зі шкільного року. Вона розуміє, що наступний дев'ятий клас буде для неї останнім, бо з такою успішністю, коли вона ледве читає, перевести її до 10 класу не зможуть, і на неї чекає засвоєння якоїсь робітничої професії. Дивно, що вона не хоче засвоювати жодної робітничої професії. Усі хочуть бути білими комірцями, а так у житті не буває. Тому Франсуа м'яко готує ученицю до позитивного сприйняття робітничої професії. Життя продовжується.

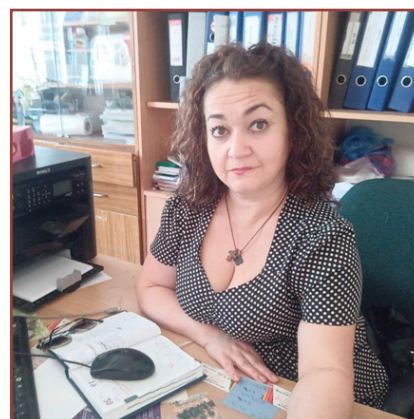
Аналіз цих двох фільмів учнями змусить задуматися і над

своїм життям у професійному училищі, замислитись над тим, для чого вони ходять до закладу освіти, який досвід там отримують. Фільми сприяють розвитку самокритики у підлітків. Коли вони дивляться на підлітків зі сторони, то не завжди на боці своїх ровесників. Але це тільки паростки самокритики, які потрібно дуже обережно розвивати, щоб не занизити самооцінку, а спонукати до розвитку й самовиховання.

Психологічна мотивація учнів ЗП(ПТ)О до дистанційного навчання

Жанна СААКОВА,
практичний психолог
Регіонального центру
професійної освіти
електротехнічних,
машинобудівних та
сервісних технологій
Харківської області

Головним елементом будь-якої системи навчання є мотивація та особиста відповідальність людини, яка навчається, – саме ці елементи забезпечують високу результативність навчання. Однак, говорячи про дистанційне навчання, мотиваційні фактори стають ключовими, відсутність яких ставить під сумнів навіть не результат навчання, а взагалі можливість розпочати сам процес навчання та дійти до його логічного завершення – отримати диплом, спеціальність, професію тощо. Тобто, мотивація стає найголовнішою рушійною силою у формуванні майбутнього професіонала.

Тому особливо важливим є питання про шляхи підвищення мотивації освітньо-професійної діяльності. Але враховуючи сучасний глобальний про-

цес інформатизації, що є закономірним і об'єктивним, характерним для усього світового співтовариства, необхідно говорити про модернізацію змісту та форм професійної освіти. Завдяки цьому процесу стала можлива нова інтегральна форма навчання – дистанційне навчання, що вбирає в себе кращі риси традиційних форм – денного, заочного, екстернату.

Дистанційне навчання – це форма навчання, що використовує ідею безвідривного обслуговування учнів, чим і пояснюється її активне поширення у всьому світі. Вона базується на відкритому навчанні з використанням сучасних телекомунікацій для спілкування: «учень – викладач», «учень – учень», «учень – інформація» в інформаційно-му просторі.

На сьогодні організація та запровадження дистанційної освіти активно вивчається в психолого-педагогічній літературі. Але вплив її на здобуття людиною знань, ефективність освітнього процесу, які наслідки має для особистості – досліджується недостатньо. Ми знаємо, що ефективність будь-якого виду освітнього процесу в цілому прямо пов'язана з рівнем навчальної мотивації. Особливістю, і дистанційного навчання також, є те, що змусити вчитися не можна, необхідна наявність бажання в учня, а це і є мотивацією навчальної діяльності. Формування мотивації і ціннісних орієнтацій є невід'ємною частиною розвитку людини. До певної діяльності суб'єкта спонукає мотивація як сукупність мотивів, що можуть бути і суперечливими.

Мотивація являє собою сукупність факторів та мотивів, що спонукають людину до певних дій з метою отримання бажаного результату. Тобто мотив є складовою поняття «мотивація», і є тією рушійною силою, яка здатна активізувати і спонукати людину до певних дій. Якщо йдеться саме про мотивацію до навчання, слід говорити про низку факторів, які обумовлюють породження мотиву до навчальної активності. До внутрішніх факторів відносять бажання, інтереси, прагнення, ідеали, цілі, потреби, звички тощо. До зовнішніх факторів відносять ті,

які впливають на людину ззовні, без її волі та бажання.

Отже, мотивація – це процес, в ході якого для індивіда особливого сенсу набуває певна діяльність, яка створює стійкість його інтересу до неї і перетворює зовні задані цілі діяльності на внутрішні потреби особи. Якщо говорити про учнів ЗП(ПТ)О, то можна погодитися з тим, що у них навчальні мотиви є не завжди актуальними, часто неусвідомленими. Але мотиви залучення до навчальної діяльності у всесвітній мережі можуть бути більш актуальними, і це використовується при побудові дистанційних курсів.

Дуже важливо передбачити різні заходи для стимуляції освітньої діяльності, підтримки позитивної мотивації до навчання, створення сприятливого режиму роботи. Треба залучати учнів до самостійної діяльності навчання, імітуючи практику. Для підлітків потрібно будувати дистанційне спілкування за допомогою існуючих технічних ресурсів.

Сучасні інформаційні технології забезпечують учнів чіткою й адекватною інформацією про просування у навчанні, підтримує їхню компетентність і впевненість у собі, стимулюючи тим самим внутрішню мотивацію. Для підлітків побудова внутрішньої мотивації – вкрай важливий фактор навчання. Учні не завжди мають уявлення про комп'ютер як про навчальний інструмент, зокрема такий, в якому пізнавальний процес знаходиться під контролем самого учня.

Учень повинен відчувати відповідальність за власну поведінку та пояснювати свій успіх не зовнішніми чинниками (легкість завдання, везіння), а власним старанням. Для підлітків, яким притаманна поведінка спрямована на укріплення свого власного «я» у суспільстві й експериментування зі стосунками навчання під власним контролем має вводиться поступово.

Стартовою мотивацією є інтерес спілкування у всесвітній мережі. Сучасні підлітки частіше знаходяться у соціальній мережі, ніж на вулиці чи у гуртку. Тому дистанційне навчання можна починати з домашніх завдань, викладених у мережі (наприклад, розміщення на Google диску), і очного контролю, потім поступово переносити

контроль також у мережу. Домашні завдання можуть містити елементи дистанційних курсів – посилання на електронні джерела, елементи системи оцінювання, виконання невеликих творів чи тестів із заочною перевіркою тощо.

Дистанційне навчання, звичайно, не замінює очні заняття та спілкування, суттєво доповнює їх. Після введення елементів дистанційного навчання можна залучати учнів до проєктів з використанням дистанційної освіти. Поступове створення мотиваційного поля до дистанційної освіти учнів може створити передумови ефективного дистанційного навчання.

Завдання дистанційного навчання мають бути не дуже важкими і не дуже легкими – це сприяє виявленню мотиву досягнення співвідношення результату виконання зі своїми здібностями.

Якщо створювати ситуацію успіху в навчанні, то треба передбачити градацію навчального матеріалу з урахуванням зони найближчого розвитку для учнів з різною базовою підготовкою, різними навичками виконання розумових операцій і інтелектуальним розвитком.

Велике значення в створенні позитивної мотивації відіграє можливість управління процесом пізнавальної ді-

яльності. Кожному учню подобається, коли він не просто прочитає інформацію з комп'ютера або підручника, а вимушений шукати найбільш значиму її частину. Знову ж таки треба зауважити, що звичайний урок, особливо в межах 45 хвилин, не завжди дає такі можливості.

Використання дистанційного навчання повинно бути вмотивованим освітнім процесом, його побудовою, цілями та кінцевими результатами. Учні проводять за комп'ютером велику кількість часу, проте не всі розуміють як використовувати його задля розвитку своїх здібностей. Тому необхідно використовувати прості мотиви досягнення та успіху для залучення підлітків до навчальної діяльності, оскільки саме вони забезпечують таке явище як мотивація навчальної діяльності.

Дистанційне навчання не буде ефективним для підлітків за наявності наступних факторів:

- нецікаве, формальне викладання;
- необ'єктивність оцінок, їх велика залежність від суб'єктивної думки викладача;
- перевантаження, надмірна велика кількість матеріалу і завдань;
- відсутність прямого зв'язку тем з роботою, інтересами, власними цілями учня.

Тому слід уникати цих помилок, підтримувати баланс між навчанням

та спілкуванням. У разі переваги спілкування може бути створена нова Інтернет-спільнота, але загубитися якості викладання та навчання. У такому випадку учні перехоплюють ініціативу і викладач може не виконати основних завдань, у протилежному випадку буде переважати викладач, а учні, в умовах відсутності очного контакту, просто будуть випадати з процесу навчання.

Треба відмітити, що створення мотивації навчальної діяльності для учнів ЗП(ПТ)О до умов дистанційного навчанням – важке завдання для викладача. Перший етап – це залучити до процесу навчання, принаймні, увімкнути комп'ютер, зайти на потрібний Інтернет-ресурс і лише у такому разі можна переходити до наступних етапів навчання. Інколи навіть цей крок є складним для учнів, але ми обговорюємо ті випадки, коли учень має не лише словесне бажання, а й робить принаймні перші кроки, без яких неможливо долучитися до Інтернет-освіти.

У сучасній психолого-педагогічній літературі виділяють наступні **мотиваційні типи** поведінки щодо можливостей всесвітньої мережі:

1. Ділова мотивація. Цей мотив

– складова професійної діяльності, що спрямована на досягнення певної мети: пошуку конкретної інформації, встановлення контактів і взаємодії з окремою людиною, організацією тощо.

2. Пізнавальна мотивація. Тісно пов'язана з отриманням нових знань. Предметом пізнання при цьому є нові сервісні можливості, гіпертекстова інформація, люди, ідеї, концепції, візуальні й слухові образи.

3. Мотивація співробітництва, або корпоративний мотив. Більшість видів діяльності людини має соціальний характер як за змістом, так і структурою. Це означає, що діяльність передбачає розподіл функцій між людьми, спільну працю, обмін результатами, сумісне розв'язання проблем.

Мотивація співпраці, що виявляється як прагнення допомогти іншим користувачам, часто є засобом збільшення власного авторитету, досягнення визнання своєї компетентності та майстерності.

4. Мотивація самореалізації та розвитку особистості. Користувачі розглядають Інтернет як засіб вияву й розвитку власних інтелектуальних і

творчих можливостей, вказують на наявність у своїй роботі мотивів афіліації, самоствердження й комунікативного мотиву. Мабуть, можна говорити про єдиний комплекс соціальних мотивів, до складу якого входять мотиви, пов'язані з різноманітними аспектами ділового й міжособистісного спілкування. Серед них – мотиви співробітництва, афіліації, самореалізації, самоутвердження та комунікативний. Респонденти з мотивом самореалізації вважають, що в роботі в Інтернеті наявний елемент гри та імпровізації, до того ж вона сприяє розвитку особистості й життєвому успіху, супроводжується відчуттям включення в глобальний інформаційний простір.

5. Рекреаційний мотив (лат. *recreatio* — відновлення; призначений для користування під час відпочинку, відновлення сил). Основна сфера зацікавлень респондентів цієї групи – телеконференції за темами, хобі та гумор, а також нетематичні телеконференції. Поряд з мотивами рекреації суб'єктів дослідження спостерігаються мотиви самореалізації, афіліації, самоствердження, а також пізнавальний і комунікативний мотиви.

6. Мотивація самоствердження. Відомо, що самоствердження виступає необхідним аспектом активності «Я», що реалізує сутнісні властивості людської особистості. Залежно від типу особистості, індивідуальних особливостей і соціальної ситуації самоствердження набуває різноманітних форм. Воно може реалізуватися шляхом наукової або художньої творчості, комунікативної активності, соціальної кар'єри, прагнення до лідерства, саморозвитку особистості. Оскільки Інтернет надає нові комунікативні й пізнавальні можливості, можна припустити, що досліджуваний тип самоствердження пов'язаний з різноманітними феноменами спілкування (пошуком референтної групи, ідентифікацією з її цінностями й спроможністю самовираження в ній).

7. Комунікативна мотивація (лат. *comunicatio* – спілкуюсь з кимсь; виробництво, передача та споживання значень через різні засоби: усні, друковані, радіо, фільми, комп'ютерні мережі – в безлічі контекстів: міжособистісних, расових, культурних, політичних, організаційних, міжнародних).

Мотивація до дистанційного навчання повинна бути орієнтована на ак-

тивну діяльність учнів, сприяючи появі позитивних емоцій – тоді підтримується мотивація учня і викладача, а обсяг і міцність отриманих знань досягає максимального рівня. Зростання кількості стимулів для прояву різних емоцій збільшує ефективність навчання.

Окрім того, слід пам'ятати – використання Інтернет-технологій у навчанні вже саме по собі активізує мотивацію, додаючи до роботи учня дослідницького аспекту, сприяє подоланню психологічних бар'єрів при засвоєнні комп'ютерних технологій.

Для підвищення мотивації учнів ЗП(ПТ)О до використання дистанційного навчання викладачі можуть вживати наступні заходи:

- стимулювати зацікавленість своїм предметом, обґрунтованість та переконливість у користі тих знань, фактів, навичок, які викладач передає учню;

- налагоджувати якісну взаємодію та стійкий зв'язок між учнем та викладачем шляхом спільного вирішення проблем, обговорення різних питань, розгляд ситуаційних завдань;

- впроваджувати ефективну систему контролю та оцінювання знань;

- мотивувати особистим прикладом доброзичливе ставлення до оточуючих, пунктуальність, відповідальне ставлення до роботи, чесність тощо;

- формувати позитивне ставлення до майбутньої професії шляхом підтримки та схвалення, акцентування уваги на важливих професійних компетенціях і специфічних питаннях тощо.

Отже, узагальнюючи викладене, можна сказати, що взаємодія учнів ЗП(ПТ)О з викладачем у процесі дистанційної освіти має певні особливості. Навчання та практика покликані

постійно змінювати здібності учнів в обробці інформації і перевіряти наявність таких змін. Освітній процес відрізняється від звичайної інформації: викладач повинен переконатися в тому, що мотивація збережена і в учнів спостерігається продовжений інтерес до навчання. Створення атмосфери емоційного підйому та активна пізнавальна діяльність учня забезпечує засвоєння нового матеріалу, сприяє виробленню особистісної інформації. Це важливо використовувати з метою націлювання учня на подальшу навчальну діяльність.

Базуючись на цьому, треба створювати мотиваційні комплекси, що забезпечать максимально високий рівень засвоєння знань.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю.Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / [В.Ю.Биков, О.О.Гриценчук, Ю.О.Жук та ін.]; Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К.: Атіка, 2005. – 140 с.

2. Волошко Л.Б. Дистанційна освіта як форма навчання студентів з особливими потребами / Л.Б.Волошко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. – К.: Університет «Україна», 2004. – 448 с.

3. Воронкін О.С. Організація дистанційних технологій навчання на основі комп'ютерних інформаційних систем вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/vsunud/2009-6E/09vosnzu.htm>

4. Денисенко В.І. Дистанційне на-

вчання в навчальних закладах: потреба чи неминучість? [Електронний ресурс] / В.І.Денисенко // Ліцей «Універсум»: [сайт]. 24 берез. 2015 р. – Режим доступу: <http://www.universum.kiev.ua/index.php/2009-09-18-12-57-46/2015-03-24-13-40-00/205-2015-03-24-14-03-16.html>

5. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н.Клокар // Шлях освіти. – 2007. – №4 (46). – С.38-41.

6. Коровайченко Ю. Дистанційна освіта – це сучасно [Електронний ресурс] / Ю.Коровайченко, А.Васильєв // Освіта України. – 2013. – №24. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/comments/17415-distantsiyenavchannya--tse-suchasno.-gazeta-osvita-ukrayini--24-vid-17.06.2013>

7. Ляшенко І.В. Розвиток мотивації студентів до дистанційного навчання у вищій школі / Ляшенко Ірина Володимирівна // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 1. – С.150-157. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/osdys_2015_1_16.pdf

8. Малінко С. Дистанційна освіта: організаційна структура, психолого-педагогічні основи, фінансування і управління / С.Малінко // Дир. школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №6. – С.38-45.

9. Підчасов Є.В. Психологічні особливості побудови освітнього процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій (ДОТ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2016.moodle.moot.in.ua/course/view.php?id=110>

10. Положення про дистанційне навчання / Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 №466. – Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 року за №703/23235.

ВІСНИК Регістраційне свідоцтво
ЖК №128
видане 01.02.94р.
ПРОФОСВІТИ

Головний редактор
Редактор
Літературний редактор
Технічний редактор, верстка

Т.О.РУСЛАНОВА
Н.Г.СОЛОГУБ
О.І.ГОРСНКОВА
О.В.ЯКОВЕНКО

Адреса редакції та видавця:
61121, м. Харків, вул. Владислава Зубенка, 37, 4 поверх,
Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Харківській області
Тел. 64-68-60

Зверстано та надруковано в лабораторії науково-методичного забезпечення та моніторингу якості НМЦ ПТО за адресою:
61121, м.Харків, вул.Владислава Зубенка, 37
Електронна версія газети розміщується на інформаційно-освітньому порталі "ПТО Харківської області" ptu.org.ua

Рукописи не повертаються і не рецензуються. Відповідальність за зміст інформації несе її автор.
Точка зору авторів матеріалів може не збігатись з позицією редакції.